

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตทางเศรษฐกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งจำแนกการศึกษาได้ 2 กรณีคือ กรณีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบน และกรณีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนและจังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

6.1 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

พิจารณาจากผลการวิเคราะห์ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนเปรียบเทียบระหว่างก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2539) กับหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2543) เพื่อทำการศึกษาค่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในช่วงเวลาดังกล่าว โดยได้ทำการทดสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการบริโภครถของครัวเรือน (Structural Change Test) พบว่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อยอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ค่า MPC มีค่าระหว่าง 0.257 ถึง 0.406 ขณะที่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ ค่า MPC อยู่ระหว่าง 0.279 ถึง 0.437 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกรรมการบริโภครถของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนเล็กน้อย โดยพิจารณาจากรายได้ของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนเพิ่มขึ้นจาก 7,755 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ เป็น 8,418 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือนหลังวิกฤตเศรษฐกิจ หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.6 ขณะที่การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้นจาก 5,898 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน ในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ เป็น 6,191 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือนหรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.0 ในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้อง

กับทฤษฎีการบริโภคของเคนส์ ที่กล่าวว่า การบริโภคผันแปรตามรายได้ และการเพิ่มขึ้นของการบริโภคจะเพิ่มขึ้นในสัดส่วนที่น้อยกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้

อย่างไรก็ตามค่า MPC ที่เปลี่ยนแปลงไปเพียงเล็กน้อยทำให้ทราบว่าพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนใหญ่ยังใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอาหารและเครื่องดื่ม เป็นสำคัญ นอกจากนั้นการใช้จ่ายที่ลดลงจากช่วงก่อนวิกฤต ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการที่ครัวเรือนมีการผ่อนชำระหนี้สิน ตลอดจนความต้องการมีเงินออมไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคตเนื่องจากยังไม่มั่นใจในสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เริ่มฟื้นตัว

6.2 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

พิจารณาจากผลการวิเคราะห์ค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่เปรียบเทียบระหว่างก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2539) กับหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2543) โดยได้ทำการทดสอบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือน (Structural Change Test) พบว่าค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ค่า MPC มีค่าระหว่าง 0.295 ถึง 0.604 ขณะที่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ ค่า MPC อยู่ระหว่าง 0.136 ถึง 0.278 ดังนั้น วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อกรการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่พอสมควร โดยพบว่ารายได้เฉลี่ยปี 2543 ลดลงจากปี 2539 ร้อยละ 5.7 เช่นเดียวกับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่ลดลงร้อยละ 18.7 ซึ่งมีทิศทางตรงข้ามกับรายได้และค่าใช้จ่ายของภาคเหนือตอนบน ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่ได้รับผลกระทบจากสาขาเศรษฐกิจสำคัญคือ การท่องเที่ยวอยู่ในภาวะซบเซา ส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือนที่ปรับตัวลดลง อย่างไรก็ตามจากรายได้และการบริโภคที่ลดลงของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่เป็นไปตามทฤษฎีการบริโภคที่ว่า การบริโภคผันแปรไปตามรายได้

6.3 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและหลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ พบว่า เมื่อนำตัวแปรเข้าวิเคราะห์ร่วมกับปัจจัยทางด้านรายได้ของครัวเรือนแล้ว ตัวแปรทุกตัวมีอิทธิพลต่อกรการบริโภคของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ โดยพิจารณาจากค่า $Adj R^2$ ของปี

พ.ศ. 2539 อยู่ระหว่าง 0.687 ถึง 0.976 และปี พ.ศ. 2543 อยู่ระหว่าง 0.864 ถึง 0.991 ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกับปัจจัยทางด้านขนาดครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย การเป็นเจ้าของที่ดิน เพศของหัวหน้าครัวเรือน และระดับการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน แต่จะมีทิศทางตรงกันข้ามกับอายุของหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งอธิบายได้ว่า ถ้าครัวเรือนใดมีสมาชิกมาก มีเขตที่อยู่อาศัยใกล้เมือง เป็นเจ้าของที่ดิน หัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย และสมาชิกมีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ครัวเรือนนั้นก็จะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมากขึ้นตามไปด้วย และในขณะเดียวกันถ้าครัวเรือนใดมีหัวหน้าครัวเรือนอายุมากขึ้นค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคก็จะลดลง

6.4 การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ

ในส่วนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนจังหวัดเชียงใหม่ นั้นสามารถอธิบายได้ในลักษณะเดียวกันกับครัวเรือนภาคเหนือตอนบน คือตัวแปรทุกตัวแปรมีอิทธิพลต่อการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $\alpha = 0.01$ โดยพิจารณาจากค่า $Adj R^2$ ของปี พ.ศ. 2539 อยู่ระหว่าง 0.741 ถึง 0.976 และปี พ.ศ. 2543 อยู่ระหว่าง 0.331 ถึง 0.971 ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองที่ใช้ในการศึกษาสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามปัจจัยทางด้านเพศของหัวหน้าครัวเรือนจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2539 มีลักษณะตรงกันข้ามกับครัวเรือนภาคเหนือตอนบน และครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2543 กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2539 ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชายจะมีค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคลดลง ในขณะที่ผลการศึกษาปี พ.ศ. 2543 และครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนทั้ง 2 ปี นั้นหากครัวเรือนใดมีหัวหน้าครัวเรือนเป็นเพศชาย ค่าใช้จ่ายจะเพิ่มขึ้น

ดังนั้น จากผลการศึกษาดังกล่าว วิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2540 – พ.ศ. 2541 ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนเพียงเล็กน้อย เนื่องจากครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่มีรายได้จากภาคเกษตรเป็นสำคัญ ขณะที่สามารถนำผลผลิตมาบริโภคทดแทนการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ทำให้พฤติกรรมการบริโภคได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจค่อนข้างน้อย ยกเว้นจังหวัดใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงใหม่ และเชียงราย เป็นต้น นอกจากนี้จากค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) ของภาคเหนือตอนบนเปรียบเทียบกับในช่วงก่อนวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจมีความ

แตกต่างกันเพียงเล็กน้อยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่พฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน โดยค่าความโน้มเอียงในการบริโภคหน่วยสุดท้าย (MPC) มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน และอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่มีรายได้และรายจ่ายลดลงจากช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากจังหวัดเชียงใหม่พึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ซึ่งในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจทำให้รายได้ส่วนนี้หดตัวและส่งผลกระทบต่อรายได้ของครัวเรือนด้วยเช่นกัน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนและครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นไปตามสมมติฐานทุกปัจจัย ยกเว้น ปัจจัยทางด้านอายุของหัวหน้าครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนที่มีทิศทางตรงกันข้ามกับสมมติฐาน และปัจจัยทางด้านเพศของหัวหน้าครัวเรือนในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีทิศทางตรงกันข้ามกับสมมติฐาน

6.5 ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนในภาคเหนือตอนบนเพียงเล็กน้อยจากช่วงก่อนเกิดวิกฤตและหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2539 กับปี พ.ศ. 2543 เป็นช่วงเวลาที่ห่างกันมากเกินไปจึงทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการบริโภคในช่วงเวลาดังกล่าวไม่มากนัก ดังนั้น หากมีการนำข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2541 มาใช้วิเคราะห์แทนอาจจะทำให้เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนภาคเหนือตอนบนได้ดีขึ้น
2. จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค หากใช้ข้อมูลแบบอนุกรมเวลา (Time series data) ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ถึง พ.ศ. 2543 มาทำการวิเคราะห์น่าจะอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายในการบริโภคกับตัวแปรที่มีผลต่อการบริโภคได้ชัดเจนมากขึ้น
3. การศึกษาครั้งนี้ หากมีการนำเอาปัจจัยเกี่ยวกับหนี้สิน และเงินออมของครัวเรือนมาศึกษาร่วมด้วย จะทำให้การอธิบายพฤติกรรมการบริโภคของครัวเรือนได้ดียิ่งขึ้น
4. ควรทำการทดสอบปัญหา Heteroscedasticity เพื่อให้ได้ค่าที่ประมาณได้นำไปพยากรณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ